Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23 — Fylke: Telemark

Tilleggsspørsmålnr. 42. — Herad: Bø.

Emne: Bordskikk til kvardags — Bygdelag:

Oppskr. av: Olav Nordbø. — Gard: Nordbø.

(adresse): Bø, Telemark. — G.nr. 54 Br.nr. 8 og 10.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1

Ja.

Til kvardags sat dei vanleg ved skjiva (på bygdemålet: skjivo) for der var stor lyde og mange folk lyt dei sitta ved bordet.

2.

Dei sat vanleg ved same bordet. Men der var og er undantak. Det var serleg rekfolk som skulde og ut.

3

Tida er den same, vanleg da.

4

Som vanleg et dei same maten. Undantak er nokre på rekfolk.

5

Vanleg et dei på kjøkenet.

6

Ved høgtidsetta åt alle ved stogebordet.

7

Ja, mannen sjøl ofte i høgsete. Det hende og par kans, som

4836

var føderådsmann sat i høgset.
Mann og kone, og borna, husefolk sat øvst, tenarane nedst.

8

Det hende ofte før at borna stod når dei åt. — til dei var 8–10 år.

9

Plassen heiter høgsete eller høgsetebenken. Det er tverrbenken oppe i enden av bordet. Der var faste benkar.

11

Dei vaska sjeldan hendene. Men nå gjer dei det ofte. Det skils kva arbeid dei har.
Før sat dei ofte med luva på, til i 1880 åra.

12

Alle åt av same fat, graut og spa. Etter 1900 var det smått om senn slutt. Det var same mjølkekopp. Nå har dei „porsjonskopp“.
Some tok graut i skeia og dypte i mjølka, andre åt grautebeten først og tok mjølk etterpå.
Dei tok oppe mjølk med skeia i koppen.

13

Some skrapa gryta i gruva, eller åt or gryta. Dei sette og gryta på ei fjøl på bordet.

15

Ja, dei tok sukker i munnen og drakk.

16

Dei drakk kaffe av skåla.
Straks før 1900 kom gaffel i bruk.
Før bruka dei tolkniv eller trepinnar som var spikka til det bruk.

4836

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

19

Kvar hadde sitt skrin, av tre. Dei
pokka ha under armen og stakk ha
i skjeitkammen (i skape) eller i
ein sprekk i veggen. — til 1870 åra.

20.

Før hadde dei ~~tre fat~~ vollpkar til tallerken.

20

Før nytta dei sjelden duk på bordet.

23.

Dei blei oppe tildeilt mat, esla.
Husmora deilde kjøtet og auste
opp grauten i „vangaren"
Gome la kjøt og flesk på flatbrød
og åt opp „tallerken". Dei tala om
„fjordings måla" av brød og
kake. — Husmora rasjonerte
individuelt, etter kjørkelag og ate.

26.

Var hjelpte småbarna, oftast.
eller større syskin.

27.

Mor tegg for småbarna.

28.

Dei syng ikkje, men les (høgt)

29.

Ja, dei prata ved matbordet.

30.

Det var „fritt ord"
Men å „le var upassande ~~Dei~~.
når det blei for mykje.

31.

Dei sa: Mannen visste ikkje at kona
var gal før ha tulla med ha åte.

32

Nei, dei kunne gå når dei hadde ete.
Men dei tala om å „halda bordskikk."

33

Vanleg takkar dei ikkje for maten.

3

4836

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

3

34

Framande sa: „Signe maten."

35

Nei, for dei som da fyrst slutta eta var feige, eller dei som kom inn var feig. Dei sat: „Me er ikkji ferdige. Då åt dei lenge. Den som åt lengst kom til å leva lengst.

36

Var han skyld eller godt kjend og nyrd skulde dei til mat.

37

Ja, framandfolk fekk „sers". Så er det nå dei.

38

Dei skjenkte ofte folk ein kaffekopp.

39.

Ofte skulle mannen i huset (sjonn) sitta til bords og eta med den framande. Meir får ein nå.

40

Ein skulle vera påpasen og „farskjelen" når ein at, så dei laut nøgje på ein. „Dei et kniv og bråd" sa dei. Hin let omate han ét godt.

Den som ét myktje sa dei var ūskanleg. Dei skulle ver „far ūvane", eta like. Dei sa: „Dette er sjåvilja" Du skal 'kje ta barp."

41"

Ein skal jamleg vera inn når framande et. Dei set og held han med selskap. Men dei skulle ittje sjå for mykje på han og „rekne bitane i han."

4836
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Tillegg 42.

Det er ei [illegible]: Ein bygdslem sat og åt på sin gard. Hein sat og rekna; 14, 16, 16. Da blei Han sinna: „Minnar eg ikkje du sit og reknar bitane i meg!“

Når dei les for maten kunne somme sitta og flire og le. „Jaggu les du“ sa Blakslidin på Gåra, han såg dei sat og flirde og lo da dei las for maten.

Gamle Gjermund Kitsjorud, Jyrsbi ordf. i Bø, hadde ein som som heitte Nils (seinare lensmann). Da han hadde heimo sitt bryllaup sette syster til Nils fram tallerknar av porselen, som da var noko nytt og fint. Men da blei gamle Gjermund sinna: „Dei laut ta tallerknane av bordet og koma fram med dei gamle tallerkane av tre som dei hadde nytta før. Dette var i 1860-åra.

Dei gamle var konservative. Dei likte ikkje dei nye bygskiftkane som kom inn over bygdane.

Dei gamle sa: Bjørn mat er eten.

4836

4836

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING